

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep

0032 OSLO

Høring - NOU 2009:18 Rett til læring

Generelt

Utdanningsforbundet er enig i de mål, verdier og prinsipper som ligger i mandatet til utvalget og som utvalgsutredningen følger opp i NOU 2009:18 Rett til læring. Det er positivt at utvalget har integrert et samisk perspektiv i utredningen.

Alle barn og unge skal være en del av et inkluderende fellesskap som gir gode muligheter for læring og utvikling. Utvalget legger vekt på at inkluderende opplæring innebærer at alle tar del i fellesskapet på en likeverdig måte – faglig, sosialt og kulturelt. Det innebærer at alle må gis like muligheter til opplæring, uavhengig av evner og forutsetninger. Vi er derfor enige med utvalget i at det er en viktig utfordring å sørge for så høy kvalitet som mulig i den ordinære opplæringen. I tillegg må det være viktig å sørge for god kvalitet i spesialundervisningen.

Utdanningsforbundet mener at tilpasset opplæring er et grunnleggende prinsipp for all opplæring i skolen. Det er bra at utvalget understreker dette. I all opplæring er det viktig å balansere individ og fellesskap. Begrepet tilpasset opplæring ligger i skjæringspunktet mellom individ og fellesskap. Kunnskapsløftet har i relasjon til prinsippet tilpasset opplæring hittil i stor grad vært opptatt av det individuelle på bekostning av fellesskapet. Vi støtter utvalgets presisering av at tilpasset opplæring ikke innebærer at all opplæring individualiseres, men at alle sider ved læringsmiljøet tar hensyn til variasjoner hos dem som får opplæringen.

Utdanningsforbundet har støttet omtalen av tilpasset opplæring i St.meld. nr. 16 (2006-2007) ... og ingen stod igjen og St.meld. nr. 31 (2007-2008) *Kvalitet i skolen* som legger opp til å få til en bedre balanse mellom individualisering og fellesskap. Det legges vekt på tilpasset opplæring som et generelt prinsipp som skal ligge til grunn for opplæringa innenfor fellesskapet. Tilpasset opplæring skal fremme både den enkeltes og fellesskapets læring.

Utdanningsforbundet mener at gruppestørrelse og lærertetthet er grunnleggende for å kunne få til tilpasset opplæring innenfor fellesskapet. Regjeringen må derfor innfri sine løfter i Soria-Moria II om å legge til rette for flere lærere gjennom styrket kommuneøkonomi og ved å endre opplæringsloven for å sikre en maksimumsgrense for tallet på elever per lærer på hver skole.

Midtlyngutvalget ble oppnevnt for å se på tiltak som kan gi bedre læring for barn, unge og voksne med særskilte behov. Utvalget peker på at forskningen viser at store grupper av barn, unge og voksne med særskilte behov oftest lærer best i fellesskap med andre. Samtidig viser også forskning at individuell opplæring eller opplæring i små grupper innenfor fellesskapet også gir gode resultater under bestemte betingelser.

Spørsmålet om hvordan en skal få til best mulig læring for alle innenfor en inkluderende ramme, reiser en rekke dilemmaer og utfordringer når det kommer til praktisk pedagogikk. Et sentralt spørsmål er i hvilken grad egne grupper og tilbud for grupper av barn og unge skal kunne aksepteres. Inkludering i et læringsfellesskap forutsetter en rett til å være forskjellig, og utvalget peker med rette på at evalueringen av Kunnskapsløftet tyder på en økende tendens til ensretting i opplæringa. Utdanningsforbundet mener det kan stilles spørsmål ved om utvalgets forslag til tiltakspakke samlet sett og om flere av enkelttiltakene, er egnet til å fremme de grunnleggende verdier og prinsipper i utvalginnstillingen om et inkluderende læringsfellesskap, eller om de vil støtte opp om en utvikling i retning av ytterligere individualisering eller segregering.

Utvalget sammenfatter sine hovedproblemstillinger og utfordringer i tre hovedpoeng. Den vanlige opplæringa må få så høy kvalitet som mulig dersom barn, unge og voksne med særskilte behov skal få tilfredsstillende utbytte av opplæringa. Regelverket oppfattes og praktiseres ulikt. Tilgangen på kompetanse er avgjørende. Utdanningsforbundet mener at en må satse på styrking av lærernes faglige, fagdidaktiske og pedagogiske kompetanse både gjennom tiltak i grunnutdanninga og i etter- og videreutdanning. Det må finnes tilgang på høy spesialpedagogisk kompetanse blant skolens lærere.

Utdanningsforbundet har registrert at 5 av utvalgets 16 medlemmer har funnet det nødvendig å levere en generell særmerknad for å nyansere og korrigere innstillingens framstilling av saksforholdene i utredningen. De mener at reell faglig uenighet ikke kommer fram og at utvalgsinnstillingen på flere punkter gir inntrykk av en enighet i utvalget som de ikke kjenner seg igjen i. Dette er egnet til å svekke innstillingen.

Hovedpunkter

- Vi er enig i de mål, verdier og prinsipper som ligger til grunn for utredningen.
- Tilpasset opplæring er et generelt prinsipp som skal ligge til grunn for all opplæring innenfor fellesskapet. Vi støtter utvalgets presisering av at tilpasset opplæring ikke innebærer at all opplæring individualiseres, men at alle sider ved læringsmiljøet tar hensyn til variasjoner hos dem som får opplæringen.
- Gruppestørrelse og lærertetthet er grunnleggende for å kunne få til tilpasset opplæring innenfor fellesskapet. Det må fastsettes en nasjonal standard for lærertetthet i opplæringsloven.
- Det kan stilles spørsmål ved om utvalgets forslag til tiltak, er egnet til å fremme et inkluderende læringsfellesskap, eller om de vil støtte opp om en utvikling i retning av ytterligere individualisering eller segregering.

Kap 13 Tidlig innsats og forebygging

Utdanningsforbundet mener, i likhet med utvalget, at tidlig innsats og forebygging er vesentlig for å sikre barn og unges utbytte av opplæringen. Prinsippet om tidlig innsats har, med støtte fra Utdanningsforbundet, vært styrende for utdanningspolitikken gjennom en rekke stortingsmeldinger fra 2006 og fram til i dag. Vi er tilfreds med den nylig innførte plikten for kommunene til å styrke tidlig innsats gjennom større lærertetthet på 1.–4. trinn, rettet mot elever med svake ferdigheter i norsk eller samisk og matematikk, jf. opplæringsloven § 1-3. Regjeringen må følge opp dette ved så snart som mulig å innfri løftet fra regjeringsplattformen om å sikre en maksimumsgrense for tallet på elever per lærer ved hver skole. Vi har også fått en ny vurderingsforskrift som legger opp til tettere oppfølging av elevene.

Utdanningsforbundet mener de utdanningspolitiske styringssignalene må følges opp gjennom veiledning, kompetanseutvikling og tilsyn for å sikre at tidlig innsats og forebygging blir en del av den enkelte skoles pedagogiske grunnlag og en integrert del av det pedagogiske arbeidet på skolene. Skolene må gis økonomi og muligheter til å følge opp dette uten å innføre nye kartlegginger eller tiltak som øker dokumentasjonspresset og byråkratiseringen av lærernes arbeid.

Viss tidlig innsats skal bli en realitet for dem som har rett til spesialundervisning, og skal en lykkes med de tiltak som iverksettes, må ventetiden i PP-tjenesten bli redusert og personale med spesialpedagogisk kompetanse må få ansvaret for gjennomføringen av spesialpedagogiske tiltak.

Utvalget har en god beskrivelse av de utfordringene som barnehagen har for å tilrettelegge for barn med særskilte behov, men det er få forslag til tiltak og en snever vektlegging på språkkartlegging. Utdanningsforbundet går imot forslaget om å innføre språkkartlegging av alle barn omkring tre, fire og fem år. Der kartlegging tas i bruk, må det stilles kvalitetskrav til kartleggingsverktøyene. Utvalget sier selv at utfordringen for de fleste barnehager og skoler ikke er mangel på kartlegginger, men evne og mulighet til å følge opp. Det viktigste grepet er derfor ikke mer bruk av kartleggingsverktøy, men bedre og mer konkrete oppfølgingsverktøy. Dette står i motsetning til utvalgets forslag om plikt til språkkartlegging for alle.

Utdanningsforbundet mener at førskolelærere og lærere skal ha kompetanse til å se hvilke barn som har behov for særskilt oppfølging og kartlegging. Flere førskolelærere i barnehagen, og mer tid til det direkte arbeidet med barna og kompetanseheving vil gi bedre mulighet til å fange opp barn som trenger særlig støtte i sin språkutvikling. Bruk av kartleggingsverktøy må – som utvalget sier – basere seg på profesjonelt skjønn og lærernes evne til å vurdere hva slags type kartlegging det er behov for og hvem som har behov for kartlegging. Det er uheldig å bruke generelle grep for å løse noe som gjelder få. Barn som får spesialpedagogisk hjelp etter § 5-7 i opplæringsloven bør ha rett til en individuell opplæringsplan (IOP) som kan følge med fra barnehagen til skolen.

Utdanningsforbundet går sterkt imot forslaget om å innføre en læringsbok som skal følge barnet og elevens utvikling gjennom hele utdanningsløpet fra barnehage til videregående opplæring. Utvalget uttrykker bekymring for at lærere bruker mer tid enn nødvendig på rapportering, dokumentasjon og administrasjon. Vi deler denne bekymringen og mener at en må styrke lærernes muligheter til å konsentrere seg om primæroppgavene å planlegge,

gjennomføre og vurdere læringsarbeidet. Forslaget om læringsbok går dessverre i motsatt retning. Det vil øke det administrative arbeidet og føre til en ytterligere byråkratisering av lærernes arbeid. I tillegg har læringsboka en uklar juridisk status. Det er ikke avklart hvem som eier boka. De personvernsmessige spørsmålene omkring dokumentet er ikke omtalt og heller ikke hvordan den skal oppbevares og om eller når den skal makuleres.

Utdanningsforbundet er også skeptisk til om elevene er tjent med en så omfattende skriftlig informasjon som skal følge dem gjennom hele grunnutdanninga. Barn og unge utvikler seg forskjellig og er i forskjellige faser på ulik tid i utdanningsløpet. Utdanningsforbundet mener at gode overganger mellom ulike trinn og skoleslag i utdanningsløpet må sikres på andre måter, for eksempel ved gode samarbeidsrutiner og god informasjonsflyt mellom barnhage og skole og mellom grunnskole og videregående opplæring.

Hovedpunkter:

- Tidlig innsats og forebygging må bli en integrert del av det pedagogiske arbeidet og sikres gjennom veiledning, kompetanseutvikling og tilsyn.
- Vi går imot forslaget om å innføre språkkartlegging for alle barn omkring tre fire og fem år. Det viktigste grepet er ikke flere kartlegginger, men bedre og mer konkrete oppfølgingsverktøy.
- Vi går sterkt imot forslaget om innføring av en læringsbok. Gode overganger mellom ulike trinn og skoleslag i utdanningsløpet må sikres gjennom gode samarbeidsrutiner mellom barnehage og skole og mellom grunnskole og videregående opplæring.
- En må styrke lærernes mulighet til å konsentrere seg om primæroppgavene å planlegge, gjennomføre og vurdere læringsarbeidet.

Kap 14 Rett til ekstra tilrettelegging i opplæringen

Utdanningsforbundet er sterkt imot å erstatte retten til spesialundervisning med en rett til ekstra tilrettelegging i opplæringen. Vi mener at endringsforslaget bidrar til større uklarhet enn i gjeldende lovverk om når retten til spesielle tiltak etter enkeltvedtak inntreffer. Utvalget understreker selv at det ikke blir noe skille mellom tilpasset opplæring og ekstra tilrettelegging i opplæringen. Uklarheten om når den individuelle retten inntreffer, blir også påpekt i en særmerknad.

Utdanningsforbundet gikk i sin høringsuttalelse til Ot.prp. nr. 40 (2007-2008) sterkt imot et forslag om å plassere lovfesting av prinsippet om tilpasset opplæring i kapittelet om spesialundervisning. Begrunnelsen var nettopp at det var å gå i feil retning å knytte tilpasset opplæring så sterkt til retten til spesialundervisning. Spesialundervisning er en individuell rett etter enkeltvedtak mens prinsippet om tilpasset opplæring er et overordnet prinsipp for all opplæring etter opplæringsloven. Resultatet ble da også at den nye paragrafen om tilpasset opplæring ble lagt inn i *Kapittel 1. Formål, verkeområde og tilpassa opplæring m.m.*

Midtlyngutvalget foreslår en lovendring som gjør at enkeltvedtak om spesialundervisning (ekstra tilrettelegging i opplæringen) kan fattes uten sakkyndig vurdering, basert på

barnehagens og skolens egen saksforberedelse, gjort i samarbeid med PP-tjenesten. Også dette forslaget er egnet til å skape klarhet, både om hva skolens saksforberedelse skal omfatte og omfanget av samarbeidet med PPT. Sakkyndig vurdering er i tillegg en sikkerhet for best mulig tilrettelegging av spesialundervisningen.

Det kan også reises spørsmål ved om ordningen vil innebære reduserte muligheter for skoleeier og den enkelte skole til å tilpasse opplæringen i form av organisering og ressurser, uten at det fattes enkeltvedtak, slik det gjøres i en særmerknad. Dagens ordning, der PPT gjør saksutredningen og kommunen/skolen fattet enkeltvedtaket om spesialundervisning, sikrer habilitet i saksbehandlingen på en bedre måte enn dersom kommunen/skolen skal gjøre begge deler.

Forslaget om å fjerne det absolutte lovkravet om at det i alle tilfelle må foreligge sakkyndig vurdering før det fattes vedtak om spesialundervisning eller spesialpedagogisk hjelp, har vært fremmet tidligere, uten at det ble politisk flertall for en slik lovendring. Siste gang det var framme i forbindelse med Ot.prp. nr. 40 (2007-2008) valgte regjeringen ikke å fremme forslaget etter stor motstand i høringsrunden.

Utdanningsforbundet mener at det å gjøre prosedyrene rundt enkeltvedtak enklere ikke vil bidra til frigjøring av kapasitet i PP-tjenesten. Det er i dag ventelister flere steder. Dermed kan en lovendring kanskje føre til at ventelistene blir kortere, men det frigjør ikke ressurser til annet arbeid. Dessuten skal PPT etter utvalgets forslag fortsatt samarbeide med skolene om saksforberedelsen.

Utdanningsforbundet er svært bekymret over at utviklingen har gått i retning av at assistenter i økende grad benyttes til å gjennomføre spesialpedagogiske tiltak på grunnlag av enkeltvedtak. Vi støtter utvalgets forslag om at de som har ansvaret for gjennomføringen av spesialpedagogiske tiltak i opplæringen, må ha relevant kompetanse, for eksempel spesialpedagogisk kompetanse. Assistenter skal ikke brukes til undervisning. Dersom assistenter, etter sakkyndig vurdering, må brukes som støtte i arbeidet, er det avgjørende at personer med spesialpedagogisk eller annen relevant kompetanse får ansvaret for veiledning av assistentene, slik utvalget vektlegger.

Opplæringsloven hjemler i dag rett til spesialpedagogiske tiltak for barn under opplæringspliktig alder, mens barnehageloven bare hjemler prioritet ved opptak. Utdanningsforbundet støtter Midtlyngutvalgets forslag om at retten til spesialpedagogiske tiltak for barn under opplæringspliktig alder hjemles i barnehageloven.

Utdanningsforbundet er enig med utvalget i at også voksne som får opplæring på grunnskolens område, må få rett til spesialundervisning etter kapittel 5 i opplæringsloven. Vi støtter utvalgets anbefaling om at man utreder behovet for en slik lovfestet rett i videregående opplæring som er organisert særskilt for voksne. Vi slutter oss til forslaget om en utredning som skal vurdere tiltak for å sikre voksne på en bedre måte.

Hovedpunkter:

- Utdanningsforbundet er sterkt imot å erstatte retten til spesialundervisning med en rett til ekstra tilrettelagt opplæring. Forslaget bidrar til større klarhet om når retten til spesielle tiltak etter enkeltvedtak inntreffer.
- Vi går imot forslaget om at det kan fattes enkeltvedtak om spesialundervisning uten sakkyndig vurdering.
- Assistenter skal ikke brukes til undervisning. De som har ansvar for spesialundervisning må ha relevant kompetanse, for eksempel spesialpedagogisk kompetanse.
- Forslaget om å lovfeste retten til spesialpedagogiske tiltak for barn under opplæringspliktig alder bør hjemles i barnehageloven.
- Voksne som får opplæring på grunnskolens område må få rett til spesialundervisning

Kap 15 Tilpassede og fleksible opplæringsløp

Utdanningsforbundet har støttet at læreplaner for fag i Kunnskapsløftet skulle ha kompetansemål. Samtidig framhevet vi behovet for tydeligere innholdsmomenter i fagplanene enn det som ble resultatet. Vi slutter oss derfor til utvalgets bekymring for at læreplanverket kan føre med seg betydelige forskjeller i innhold skolene imellom, større avhengighet av lærebøker og at det felles kulturelle og samfunnsmessige innholdet i skolen blir mindre tydelig. Vi er enige i at dette kan bety at skolesystemet får dårligere vilkår for å utjevne sosiale ulikheter.

Utdanningsforbundet slutter seg til at læreplaner for fag må få tydelige innholdsmomenter, slik at det blir et mer konsistent styringsverktøy og et bedre arbeidsgrunnlag for opplæringen. Lærerne må ha et profesjonelt handlingsrom og metodefrihet for å lykkes med tilpasset opplæring, men det er ikke effektivt tidsbruk å måtte lage parallelle lokale læreplaner i alle fag. Vi er imidlertid usikre på hva utvalgets forslag innebærer når det foreslås at Læreplanverket for Kunnskapsløftet gjennomgås. Riktignok presiserer utvalget at det ikke ser for seg en omfattende læreplanreform. Utdanningsforbundet mener det ikke er formålstjenlig med en ny læreplanreform nå. Vi mener at veiledninger kan gi bedre styring og vil redusere tidsbruken i det lokale læreplanarbeidet.

Utdanningsforbundet går imot at det utvikles differensierte læreplaner i fellesfagene for studieforberedende og yrkesforberedende utdanningsløp. Vi er enige i at utfordringene er å utvikle planer som kan forene allmenndannende innhold med ønskelig yrkesretting, samtidig som nivået ikke må svekkes.

Utdanningsforbundet mener at nasjonale læreplaner ikke skal nivådifferensieres. Det er behov for å gjennomgå læreplanene i fellesfag og programfag med sikte på at læreplanmålene i størst mulig grad egner seg for yrkesretting. Samtidig som det er økt fokus på yrkesretting av opplæringen, må en ha tilsvarende fokus på underveis- og sluttvurdering. Det er viktig at alle lærere som underviser på yrkesfaglige utdanningsprogram, får kompetanse i yrkesretting. Yrkesretting har vært en særlig utfordring i fellesfagene som ikke har blitt lettere av at det er vanlig å slå sammen grupper fra flere programfag til store klasser i fellesfagstimen.

Utdanningsforbundet mener at utvalget burde foreslått tiltak som omfatter sikring av gruppestørrelsen i disse fagene.

Utdanningsforbundet er tilfreds med at utvalget omtaler de særlige utfordringene på ungdomstrinnet og er enig i at dette trinnet på mange måter har fått liten oppmerksomhet i den utdanningspolitiske debatten. Det er positivt at utvalget understreker at ungdomstrinnet har en viktig, selvstendig rolle i den obligatoriske skolegangen, og at læringsarbeidet med utgangspunkt i kompetansemålene i læreplanen må omfatte både praktiske og teoretiske tilnærminger. Utvalgets forslag om å gjøre opplæringen mer praktisk er dessverre begrenset til en oppfordring om å utrede nærmere muligheten til å utnytte ordningen med omdisponering av inntil 25 prosent av timetallet mellom fag.

Enkelttiltak som den nye forsøksordningen med et arbeidslivsfag som alternativ til fremmedspråk eller språklig fordypning, vil heller ikke tilfredsstille behovet for å gjøre ungdomstrinnet mer praktisk. Utdanningsforbundet sendte i forbindelse med departementets arbeid med St.meld. nr. 44 (2008-2009) *Utdanningslinja* et innspill til statsråd Solhjell der vi la fram flere forslag til tiltak. Tiltakene som ble foreslått, var blant annet styrking av lærernes faglige, fagdidaktiske og pedagogiske kompetanse, økt lærertetthet og redusert gruppestørrelse gjennom nasjonale standarder, sikre skolene midler til utstyr og eksterne aktiviteter og sørge for at faget utdanningsvalg og ordningen med å kunne ta fag fra videregående opplæring på ungdomstrinnet fungerer etter intensjonene. Når det gjelder endring av reglene for omdisponering av inntil 25 prosent av timetallet mellom fag, foreslo Utdanningsforbundet at ordningen burde avskaffes som generell ordning og knyttes direkte til ordningen med å kunne ta fag fra videregående opplæring på ungdomstrinnet.

Utdanningsforbundet støtter forslaget om at barnehage- og skoleeiere forsterker rutinene for overganger og samarbeid mellom barnehage, skoler og lærebedrifter. Slike rutiner for informasjon til lærere om elevenes forhold ved overgangen til nytt nivå i utdanningssystemet, må kunne gi nødvendig informasjon for å sikre tilpasset opplæring eller vurdering av behovet for spesialundervisning. Utvikling av slike samarbeidsrutiner må være den rette måten å sikre informasjonsbehovet på istedenfor en ordning med læringsbok.

Utvalget foreslår at fylkeskommunene videreutvikler og gjør opplæringstilbud med avvik fra læreplanen tilgjengelig for elever som ved overgangen til videregående opplæring ikke har forutsetninger for å nå studie- eller yrkeskompetanse. Utdanningsforbundet vil advare mot at en på et gitt tidspunkt, for eksempel ved overgangen fra grunnskole til videregående opplæring, konstaterer at en elev ikke har forutsetninger for studie- eller yrkeskompetanse uten at eleven har fått mulighet til å prøve seg eller at en gjennom sakkyndig vurdering har kommet til denne konklusjonen. Vi vil understreke at avvik fra læreplanen forutsetter enkeltvedtak.

Det er viktig at både kommuner og fylkeskommuner og grunnskoler og videregående skoler samarbeider ved overgangen til videregående opplæring slik at enkeltvedtak og planer er klare for disse elevene ved skolestart. Vi er også svært opptatt av at det må tas et nasjonalt ansvar for at fylkeskommunene utvikler sine ordninger for opplæring med målsetting om kompetanse på lavere nivå, bl.a. lære kandidatordningene, og at planene gir reelle muligheter for påbygging til studie- eller yrkeskompetanse på et seinere tidspunkt.

Sikring av læreplasser er en forutsetning for en videregående opplæring i yrkesfag av høy kvalitet. Utdanningsforbundet støtter forslaget om at fylkeskommunene oppfordres til å bruke

insentivordninger for å tilrettelegge for at lærebedrifter kan ta imot elever med svake forutsetninger som lærlinger. Dette er imidlertid ikke tilstrekkelig til å løse mangelen på lære plasser. Staten må styrke de finansielle støtteordningene for å øke antallet lære plasser og innføre særskilt støtte til lære plasser for elever med svake forutsetninger som lærlinger.

Utdanningsforbundet slutter seg til forslaget om at alle elever i yrkesfaglige utdanningsprogram skal få et tilbud om et 2+2-løp, uavhengig av om de får lære plass eller ikke. Dersom eleven ikke får lære plass i bedrift, skal fylkeskommunen utvikle et tilbud av to års varighet. Tilbudene må utvikles i samarbeid med lokalt næringsliv. Det er ikke tilstrekkelig at denne opplæringa ensidig knyttes til eventuell utvikling av elevbedrifter.

Utdanningsforbundet mener det er avgjørende at rådgivningstjenesten er forankret i skolen. Vi er derfor svært fornøyd med at utvalget understreker at rådgivningstjenesten ikke kan være en frittsvevende enhet på siden av skolens daglige virksomhet. Rådgivers kjennskap til elevene og til det miljøet elevene er en del av, er helt sentralt for å gi et så godt rådgivningstilbud som mulig både innen sosialpedagogisk rådgivning og utdannings- og yrkesveiledning. Generelt har den sosialpedagogiske rådgivningstjenesten fått for lite fokus i den utdanningspolitiske debatten. Det er svært viktig at elevene har voksne å henvende seg til også utenom kontaktlærer når det oppstår sosialpedagogiske problemer. Det er de svakeste elevene som taper på at den sosialpedagogiske rådgivningstjenesten kommer i andre rekke og på at den sosialpedagogiske rådgivningstjenesten etter siste forskriftsendring ikke lenger skal ha spesielle faglige vansker som en del av sitt arbeidsområde. Utdanningsforbundet mener at den sosialpedagogiske rådgivningstjenesten må oppvurderes og slutter seg til forslaget om evaluering av tjenesten og at oppgavene må vurderes i sammenheng med PP-tjenesten og Oppfølgingstjenestens oppgaver.

Utdanningsforbundet mener at rådgivere må ha lærerkompetanse og tilleggskompetanse i rådgiverrelevant utdanning. Det må stilles krav om tilleggskompetanse til de lærerne som tilsettes i rådgiverstillinger. I tillegg ønsker Utdanningsforbundet at rådgivere i skolen skal få tilbud om relevant etter- og videreutdanning. Det er positivt at utvalget foreslår en gjennomgang av dagens utdanningstilbud til rådgivere og at det må etableres et etter og videreutdanningstilbud til sosialpedagogiske rådgivere

Utdanningsforbundet er fornøyd med at utvalget understreker at det er en forutsetning at sentrale myndigheter og skoleeiere gir tjenesten rammebetingelser som gjør det mulig for rådgivningstjenesten å ivareta intensjonene i lov og forskrift. Vi viser til Karlsenutvalgets forslag om en dobling av rådgivningsressursen. Rådgivningstjenesten i skolen må være et nasjonalt ansvar, og ressurstilgangen må sikres ved at staten stiller flere midler til disposisjon. Disse ressursene må tilføres tariffpartene, slik at det kan danne grunnlag for en avtale om økte ressurser til rådgivningstjenesten. Det er uheldig og langt fra tilstrekkelig med en oppfordring til partene i arbeidslivet om å vurdere en regulering av funksjonstilleggene mellom yrkes- og utdanningsrådgivere og sosialpedagogiske rådgivere.

Hovedpunkter

- Vi støtter at læreplaner for fag må få tydeligere innholdsmomenter, men det er ikke formålstjenlig med en ny læreplanreform nå. Veiledninger kan gi bedre styring og redusere tidsbruken i det lokale læreplanarbeidet.

- Utdanningsforbundet går imot at det utvikles differensierte læreplaner i fellesfagene for studieforberedende og yrkesforberedende utdanningsløp. Nasjonale læreplaner skal ikke nivådifferensieres.
- Utvalget burde foreslått tiltak som sikrer gruppestørrelsen i fellesfagene i yrkesfaglige studieprogram for å legge forholdene bedre til rette for yrkesretting og tilpasset opplæring.
- Ungdomstrinnet har en viktig selvstendig rolle i den obligatoriske skolegangen, og læringsarbeidet må omfatte både praktiske og teoretiske tilnærminger. Forslag for å gjøre opplæringen mer praktisk på ungdomstrinnet er dessverre svært begrenset.
- Det må tas et nasjonalt ansvar for at fylkeskommunene utvikler sine ordninger for opplæring med målsetting om kompetanse på lavere nivå, bl.a. lærekandidatordningene, og at planene gir reelle muligheter for påbygging til studie- og eller yrkeskompetanse.
- Staten må styrke de finansielle støtteordningene for å sikre læreplasser og fylkeskommunen må ha insentivordninger for å tilrettelegge for at lærebedrifter kan ta imot elever med svake forutsetninger som lærlinger.
- Vi støtter at alle elever i yrkesfaglige utdanningsprogram skal få et tilbud om et 2+2 løp uavhengig av om de får læreplass eller ikke.
- Vi støtter at rådgivningstjenesten ikke kan være en frittsvevende enhet på siden av skolens daglige arbeid. Den sosialpedagogiske rådgivningstjenesten må oppvurderes.
- Rådgivere må ha lærerkompetanse og tilleggskompetanse i rådgiverrelevant utdanning. Det er positivt at utvalget vil styrke utdanningstilbudene og rammebetingelsene for rådgivere. Nødvendige ressurser til dette må sikres ved statlige midler.

Kapittel 16 PP-tjenesten og Statped tettere på

Utdanningsforbundet støtter utvalgets forslag om at PP-tjenesten skal være tettere på barnehage og skole, at tjenesten skal videreutvikle kompetanse på læringsmiljø, problematferd og sammensatte lærevesker og være mer i barnets/elevens læringsmiljø som rådgiver og veileder. Barnehagen er en del av utdanningsløpet, og det er derfor viktig at PP-tjenesten også blir hjemlet i barnehageloven, slik utvalget foreslår. Det vil øke bevisstheten i barnehagen med hensyn til å komme tidlig inn med gode pedagogiske tiltak.

Utdanningsforbundet mener det er behov for å følge opp Midtlyngutvalgets arbeid med ytterligere en utredning om Statped og PPT. Utvalget har ikke drøftet disse to ulike enhetene i den spesialpedagogiske tiltakskjeden, deres roller og samarbeid og hvordan man best kan utnytte den samlede kompetansen. Utdanningsforbundet mener at Statped bør lovfestes.

Utdanningsforbundet er enig med utvalget at det er viktig og nødvendig med en styrking av PP-tjenesten. Utdanningsforbundet støtter etableringen av et kompetansehevningsprogram for PP-tjenesten og et nasjonalt utviklingscenter. Utvalget har vært delt i spørsmålet om et

nasjonalt utviklingssenter bør være permanent eller midlertidig. Etter at de tidsavgrensede tiltakene er avsluttet, foreslår utvalget at det avtales nærmere hvordan frigjorte midler kan brukes til å styrke PP-tjenesten i kommuner og fylkeskommuner. Utdanningsforbundet mener derfor at den foreslåtte satsingen ikke vil være tilstrekkelig i det lange løp.

Utvalget foreslår, i samsvar med mandatet, at forslagene i utredningen skal fremmes innenfor dagens ressursramme. Kostnadene for kompetanseheving, både når det gjelder PP-tjenesten, skolen og ressurser til Samisk spesialpedagogisk støtte (SEAD), skal dekkes gjennom en samlokalisering og regionalisering av dagens kompetansesentre og ved foreslått nedbygging av dagens sentre for sammensatte lærevansker (SLV-sentrene).

Utvalget foreslår at sentrene for sammensatte lærevansker (SLV-sentrene) avvikles og at 30 av 145 årsverk overføres til de regionale spesialpedagogiske sentrene som opprettes. Begrunnelsen er at barn med høyfrekvente vansker vil få lettere hjelp og støtte fra lokalt PP-kontor. Utdanningsforbundet finner ikke at forslaget om å legge ned sentrene for sammensatte lærevansker (SLV-sentrene) er faglig godt nok begrunnet. Kommunene henter mye kompetanse fra kompetansesentrene på området sammensatte lærevansker. Brukergruppen ved SLV-sentrene utgjør ikke en homogen gruppe med generelle og høyfrekvente lærevansker. De er barn, unge og voksne som krever stor grad av spesialpedagogisk kompetanse. Vi savner en grundig evaluering av den forrige spesialpedagogiske reformen som kom etter vedtak i St. meld. nr. 23 (1997-98) *Om opplæring for barn, unge og voksne med særskilte behov*, før man vedtar å legge ned ytterligere spesialpedagogiske kompetansesentre. I realiteten kan forslaget bety at 115 personer med høy faglig kompetanse "blir borte". Utdanningsforbundet er av den oppfatning at stillinger som i dag er knyttet til SLV-sentrene, må forbli i det systemet som skal være med på å sikre barn, unge og voksnes læring.

Utdanningsforbundet mener at utvalgets forslag om at Statped organiseres i fire samorganiserte og samlokaliserte regionale enheter, sannsynligvis ikke vil føre til at Statped kommer tettere på barnehage og skole. Utvalget foreslår at regionsinndelingen blir sammenfallende med helseforetakenes regionsstruktur. Omorganiseringen vil føre til store og folkerike regioner. Det er et spørsmål om dette er en hensiktsmessig størrelse for å ivareta lavfrekvente vanskegrupper og samtidig skape nærhet til brukerne. En kan også spørre seg om det er fornuftig å organisere sentrene etter helseregionene når de i hovedsak skal samarbeide med kommuner og fylkeskommuner. Problematikken knyttet til å beholde og videreutvikle spisskompetanse er etter vår mening ikke godt nok utredet.

Utvalget forslår at de statlige hørselsskolene på grunnskolens nivå avvikles etter hvert, med bakgrunn i redusert behov. Utdanningsforbundet mener at selv om antallet som søker til de statlige hørselsskolene har gått ned, vil det fortsatt være elever som vil ha behov for opplæring i et tegnspråkmiljø. Disse elevenes behov vil ikke bli mindre, selv om størrelsen på gruppen reduseres. Dette tilsier etter vår vurdering et fortsatt statlig engasjement og ansvar for å sikre elevene et alternativ eller supplement til bostedsskolen. Behovet for deltidsopplæring synes å ha økt. Vi anbefaler derfor at staten istedenfor å avvikle skoletilbudene, videreutvikler modeller for tospråklige ressurskoler med gode pedagogiske fagmiljøer knyttet til kompetansesentrene for hørsel, og hvor målet er både å opprettholde et tegnspråkmiljø og arbeide for inkludering i kommunale grunnskoler. Slike ressurskoler kan utvikles og tilpasses lokale og regionale forhold. I tillegg bør grunnskolene for hørselshemmede få mandat å prøve ut, følge opp og utvikle nye modeller for deltids elever ved skolene og elevkurs for elever.

Det er positivt at utvalget foreslår at det fortsatt skal være særskilte heltidsskoler for hørselshemmede på videregående nivå. Utvalget mener at så lenge behovet tilsier det, er det naturlig at Briskeby skole og Andebu fortsetter å ivareta denne opplæringen. Disse institusjonene bør etter vår mening, ligge direkte under Utdanningsdirektoratet for å være synlige for brukere og kunne ivareta og videreutvikle kompetansen på tunghørte. Staten må ta et overordnet ansvar for gruppen tunghørte og døve elever i videregående opplæring.

Utdanningsforbundet støtter utvalgets forslag om å legge Samisk spesialpedagogisk støtte (SEAD) og Lillegården inn under Utdanningsdirektoratet som nasjonale senter.

Hovedpunkter

- Utdanningsforbundet mener det er behov for å følge opp Midtlyngutvalgets arbeid med ytterligere en utredning om Statped og PPT.
- Statped bør lovfestes
- Det er nødvendig med en styrking av PP-tjenesten. Vi støtter forslaget om at PP-tjenesten skal være tettere på barnehage og skole.
- PP-tjenesten må hjemles i barnehageloven.
- Kostnadene for kompetanseheving i PP-tjenesten må sikres gjennom friske midler fra staten, ikke ved nedlegging av sentrene for sammensatte lærevansker (SLV-sentrene)
- Forslaget om å legge ned SLV-sentrene er ikke faglig godt nok begrunnet.
- Vi er usikre på om samordning og samlokalisering av Statped i regionale enheter vil føre til at Statped kommer tettere på barnehage og skole.
- Det er fortsatt behov for statlige hørselsskoler for å sikre behovet for opplæring i et tegnspråklig miljø. En bør videreutvikle modeller for tospråklige ressurskoler i samarbeid med kommunale grunnskoler.

Kapittel 17 Helhet krever tverrfaglig og tverretatlig kompetanse

Utdanningsforbundet er enig med utvalget i at helhet krever tverrfaglig og tverretatlig samarbeid. Pedagogene i den enkelte barnehage og skole har størst kompetanse på å sikre et godt læringsmiljø, men er avhengig av spisskompetanse på ulike felt. Tverrfaglig og tverretatlig samarbeid må forbedres, og det må legges til rette for ulike samarbeidsrutiner og trekkes tydelige grenseganger mellom pedagogiske oppgaver og oppgaver som må håndteres av andre tjenester. Utvalget foreslår flere tiltak som kan trekke i den retningen. Men vi er skeptiske til at individuell plan hjemles i barnehageloven og opplæringsloven. Individuell plan har et mye bredere utgangspunkt enn det pedagogiske.

Hovedpunkter

- Det må legges til rette for bedre samarbeidsrutiner og trekkes tydelige grenser mellom pedagogiske oppgaver og oppgaver som må håndteres av helsetjenesten.

- Individuell plan bør ikke hjemles i barnehageloven og opplæringsloven.

Kapittel 18 Økt kompetanse på alle nivåer

Forskning viser at læreren har stor betydning for barns utvikling og læring. Vi enige med utvalget i at økt kompetanse er en hovedstrategi for å styrke barnehagens og skolens evne til å skape inkluderende miljøer. Det er viktig med spesialpedagogisk kompetanse ikke bare til segregerte tiltak, men også i vanlige barnegrupper og klasser, slik utvalget framhever.

Det er lærerne som må stå for opplæringa av alle elever. Den faglige, pedagogiske og spesialpedagogiske kompetansen er særlig viktig for elever som trenger ekstra oppfølging eller har rett til spesialundervisning. Som nevnt under kapittel 14, er Utdanningsforbundet kritisk til den økte assistentbruken i skolen og mener at antallet førskolelærere må økes i barnehagene. Det er likevel positivt at det blir flere assistenter som har utdanning i barne- og ungdomsarbeiderfaget.

Utdanningsforbundet mener at lærerutdanningene skal sørge for at studentene får solide fagkunnskaper og høy profesjonsbevissthet. Lærerutdanningene må sikre samspillet mellom praksis, pedagogikk, fagdidaktikk og fag. Lærerutdanningene må gi gode muligheter til faglig fordypning med fag- eller yrkesdidaktikk og ha et profesjonsrettet pedagogikkfag.

Det er naturlig at tilpasset og inkluderende opplæring og spesialpedagogiske emner er en del av lærerutdanningen. Her kan en også ivareta utvalgets forslag om å styrke kompetansen om samspillet mellom kartlegging, evaluering og tiltak. Utdanningsforbundet vil imidlertid generelt advare mot en tendens til å presse stadig nye tema inn i lærerutdanningene. Også innenfor lærerutdanningene er det nødvendig å prioritere, slik at ikke antall emner går ut over mulighetene til faglig og pedagogisk fordypning.

Vi mener det er en verdi at ulike lærerutdanninger har sin styrke på ulike områder og at lærere med ulik lærerutdanning kan bidra til et bredere perspektiv i det pedagogiske utviklingsarbeidet på den enkelte skole. All lærerutdanning må sees i et profesjonsperspektiv.

Utdanningsforbundet er glad for at utvalget understreker behovet for etter- og videreutdanning av lærere og av at tilpasset opplæring og ivaretagelse av barn og elever med behov for særlig tilrettelegging må være en viktig del av etter og videreutdanninga. Kompetanse i tilpasset opplæring kan med fordel knyttes til videreutdanning i fag. Det varige systemet for videreutdanning av lærere må videreutvikles både når det gjelder antall deltakende lærere og når det gjelder fagområder. Vi er positive til en samordning av grunn-, etter- og videreutdanning av lærere innenfor rammene av GNIST.

Utdanningsforbundet støtter forslaget om et femårig kompetanseutviklingsprogram for barnehager og skoler som skal bidra til utviklingsarbeid, veiledning og kompetanseheving knyttet til vanlige læreplaner, men avviser at det skal finansieres ved midler fra nedlegging av kompetansesentre for sammensatte læreplaner.

Utdanningsforbundet mener det er et særlig behov for spesialpedagogisk kompetanse med samisk perspektiv og spesialpedagogisk kompetanse med minoritetsspråklig perspektiv i hele opplæringssystemet.

Hovedpunkter

- Økt kompetanse gjennom etter- og videreutdanning vil være en hovedstrategi for å styrke barnehagens og skolens evne til å skape inkluderende miljøer.
- Lærerutdanningene skal sørge for at studentene får solide fagkunnskaper og høy profesjonsbevissthet. Det er naturlig at tilpasset og inkluderende opplæring og spesialpedagogiske emner er en del av lærerutdanningen.
- Kompetanse i tilpasset opplæring kan med fordel knyttes til videreutdanning i fag. Det varige systemet for videreutdanning av lærer må videreutvikles både når det gjelder antall deltakende lærere og når det gjelder fagområder.

Kapittel 19 Økonomiske og administrative konsekvenser av utvalgets forslag

I utvalgets mandat sies det at utvalget skal fremme forslag innenfor dagens ressursramme. Utvalget skal legge fram forslag til bedre organisering og mer effektiv ressursbruk innenfor den spesialpedagogiske tiltakskjeden. Forslagene tar derfor utgangspunkt i en omfordeling av ressurser, en styrking ett sted forutsetter en reduksjon/effektivisering et annet sted. Det er uheldig at dette resulterer i at en foreslår å finansiere gode tiltak med uheldige nedskjæringer.

Utdanningsforbundet er positiv til den kompetanseheving som utvalget foreslår for barnehage, skole og PP-tjeneste (5-årig varighet), men kan ikke akseptere at tiltaket finansieres gjennom nedlegging av kompetansesentre for sammensatte læreversker. Vi mener man må gå ut over dagens økonomiske rammer for å finansiere kompetanseutviklingen.

Det er også en viss usikkerhet knyttet til hvordan ”frigjorte midler” brukes etter den femårsperioden som er foreslått. Utvalget sier at ressursene kan brukes til *utviklingsveiledere* og til økning av kommunesektorens ramme for årsverk i PP-tjenesten. Alternativt foreslås at de frigitte ressursene videreføres i form av midler til kommunene til konkrete utviklingsprosjekter for PP- tjenesten, etter nærmere avtale mellom KS og departementet. Vi mener det er behov for en økning av antall stillinger i PP-tjenesten, men de økonomiske vurderingene slik de blir uttrykt i dette kapitlet, gir beklageligvis ingen trygghet for det.

Vi forutsetter at en ny utredning, slik som Utdanningsforbundet har foreslått under kapittel 16, ikke får de samme økonomiske begrensningene i sitt mandat som Midtlyngutvalget fikk.

Hovedpunkter

- Vi støtter forslaget om et femårig kompetanseutviklingsprogram for barnehager og skoler som skal bidra til utviklingsarbeid, veiledning og kompetanseheving knyttet til vanlige lærervansker, men avviser at det skal finansieres ved midler fra nedlegging av kompetansesentre for sammensatte læreversker.

- Utvalget er i mandatet pålagt å fremme forslag innenfor dagens ressursramme. Det er uheldig at dette resulterer i at en foreslår å finansiere gode tiltak med uheldige nedskjæringer. En ny utredning om PPT og Statped må ikke få de samme økonomiske begrensningene.

Med vennlig hilsen
for Utdanningsforbundet

Torbjørn Ryssevik
avdelingssjef

Agneta Kristina Bolinder
seniorkonsulent